

HORÍČÍ KUŇ

Františka Vrbenská
Lucie Lukačovičová

HOŘÍCI KŮŇ

Františka Vrbenská
Lucie Lukačovičová

HORŮCI KUN

Františka Vrbenská
Lucie Lukačovičová

Copyright © Lucie Lukačovičová, Františka Vrbenská, 2017

Cover Illustration © Žaneta Kortusová, 2017

Cover Art © Lukáš Tuma, 2017

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, 2017

ISBN 978-80-7557-448-0 (pdf)

Obsah

- I. NAVARRA Válečné tažení
- II. ARTASONA Obléhání
- III. INFERNUKO ZUBIA Rudý býk
- IV. JACA Vůně bylin
- V. SIERRA DE SAN MIGUEL Lov na kance
- VI. HUESCA Démon přichází
- VII. ZELHAYBURU Slzy svěťice
- VIII. BIDARRAY Advent
- IX. TUDELA Oslavy a svátky
- X. NIVE Svatba
- XI. PALLARS Vyjednávání
- XII. EBRO Zatopená stezka
- XIII. SUVERTE Hosté u krbu
- XIV. RIBAGORZA Zlatá kraslice
- XV. ARÁN Odkaz předků
- XVI. SIERRA DE LA DEMANDA Usedlost v horách
- XVII. BROTTTO Klášter Svatého kříže
- XVIII. ZUGARRAMURDI Jeskyně čarodějnic
- XIX. AÍNSA Deštivé údolí
- XX. SANTIAGO DE COMPOSTELA Sůl v lastuře
- XXI. MANJARÍN Kde bývaly ovce
- XXII. MEDINACELI Pochodeň na prahu
- XXIII. NUMANTIE Řím vítězí
- XXIV. ARLOBI Rej světlušek
- Epilog
- Slovník
- Františka Vrbenská (*1952)
- Lucie Lukačovičová (*1980)

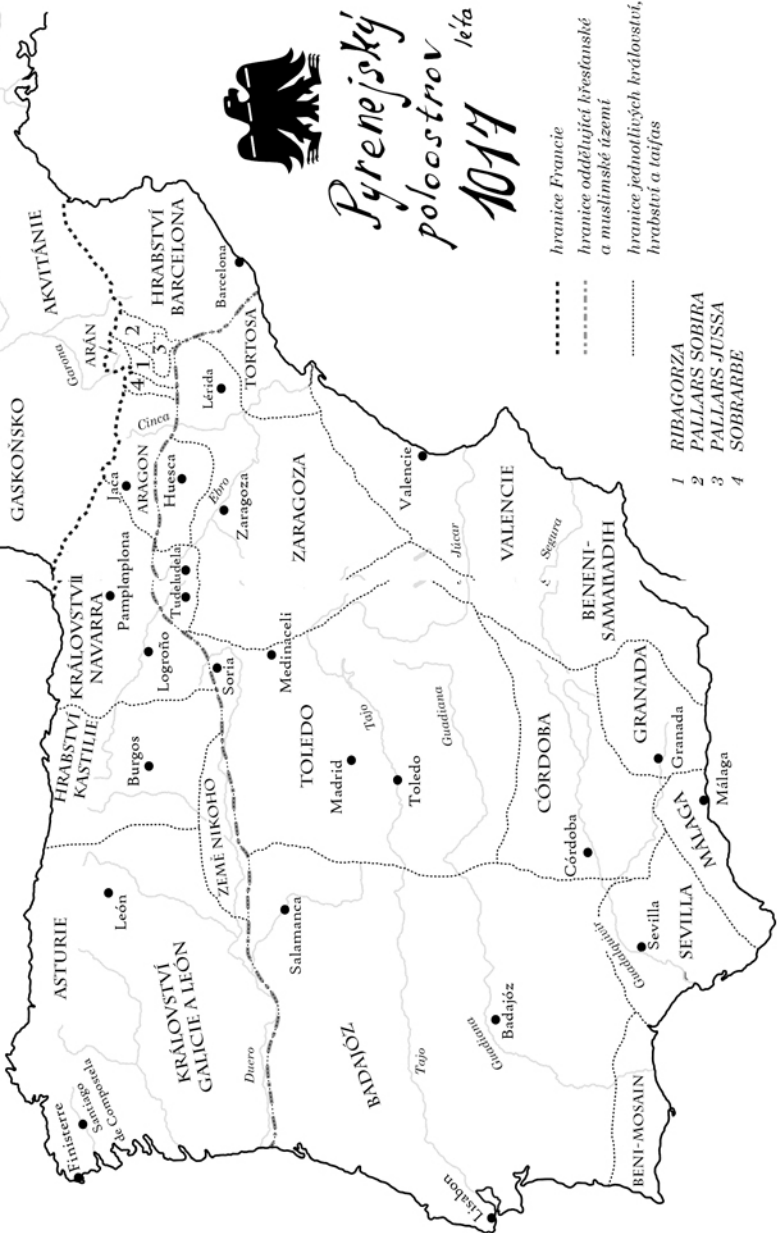
Poděkování

*Vojtěchu Půlpánovi za odborné posouzení bojových scén
a cenné rady*

*Jiřímu Vrbenskému za inspirativní konzultace a počítačovou
podporu*

Pyrenejský poboostrv leťa Páni 1017

Sancho, král Navarry, za pomoci Gaskoňců postavil vojsko proti Saracénům, zničil Španělsko a vrátil se domů obtížený kořistí a opatřený slávou. Od těch časů ho zvali Velikým.

Adémar de Chabannes

I. NAVARRA

VÁLEČNÉ TAŽENÍ

Klap-klap, chrasty chřest.

Spin de Mul se sune po stezkách vysokých hřebenů. V tichu čirém jako horské jezero se kostrbaté zvuky netvorových kroků rozléhají k útesům a do zelených hnízd kotlin. Kopyty ryje stopy do kamene, baldachýn puchu ho obestírá. Supi se před ním ukryjí mezi oblaky a vlci zrychlí běh. Jde, jako by ďábla nosil. Je horší než *sorgina* z pustin, která člověka zakleje. Horší než *maitagarri*, vodní víla, co tě sladce umiluje. Stokrát horší než *Bassa Jaune*, huňatý pán hvozdů, protože ten pouze rozsápá tělo.

Když slunce navlékne mokrý rubáš nebo měsíc leží ve smolných peřinách, slézá kouzelnická zrůda Spin de Mul až do nížin, na pěšiny, po kterých putují pocestní. Kdokoli z nich, ať už má kutnu, žebráckou berlu, krpce od hnoje, vůz se zbožím či při boku čepel, každý touží vyhnout se mu.

Kdo by si taky přál jít vstříc smrti své duše?

Nikoho nenapadne, že záhuba se vydá za ním. Spin de Mul ho uloví na háček vášně či obav.

* * *

Sancho, král Navarry, poslal saracénskému vládci Cordóby vazalské poplatky. Vybral je podle svého: psa s uřezanýma ušima a chvostem. Syn Garcíi Rozechvělého z rodu Jiménezu

už nebude leníkem muslimů ani kohokoli jiného. A nebude slepě poslouchat ani samotného papeže.

Cordóbský chalífát je nádherný jako svatební koláč na stole císařově. Jenže střídka časem popraskala a začíná se lámat. Nesmírné dědictví al-Andalus, země mezi Pyrenejemi a oceánem, kdysi zabrané ve jménu Alláhově, se pomalu drobí na knížectví a království *taifas* – rozlehlá i docela skromná.

Kraj světa byste nenašli větší a sličnější město nežli Cordóbu...

Její stinné zahrady teď ale vyplenila hladová luza, spravedlivě rozhořčený lid. Vypálili letohrádky, vykáceli stromy. Vyjedli ryby z mramorových nádrží a trosky fontán potřísnilí lejny. Mrtví z pouličních bitek ucpali průchody k náměstím. Mladičkový následník, co stále nebyl chalífou, dřepěl za mřížovím z alabastru a hryzal si prsty. A pak ho zabili.

Když vzpoury zachvívají říšemi, někdo upadne a jiný šplhá vzhůru pro kořist. Navarrský král Sancho Garcés, vladař Pamplony, je mladý a smělý jako orel na jeho zlatém praporci. Napřímí se a po čem sáhne, to pevně sevře v pěsti. Kolem dokola je z čeho brát!

Tohle vám poví ryšavý a poďobaný Egokiňe Hrom, pěšák jeho královské Výsosti Sancha:

„Posaďte desítku chlapů, co si nenechají foukat do kaše, na ouzskou lavici. Předložte jim velikánskou mísu šťavnatejch uzemek, džbán sladkýho vína a pár pohárků. Za chvíličku se vrtějí, poposedávají, postrkují se boky i loktama. Hrábnou do uzemek, nejdřív zdvořile, dej si, pane! Hnedle je budou vytahovat jeden druhému zpod prstů. Číše si uchmátnou kľofani, co ostatní předčej tvrdým čelem. Ten nejsilnější a nejváženější zbaští nejvíc masa, spláchně je vínkem líp než ty druhý. Začnou se mračit a štulcovat. Nakonec si dají do zubů a zmydlej i krčmáře.“

Vládci nebývají jinačí než prostáci, jen mají na rvačku místo pěsti armády. Pokud se nedostává zdatných vazalů, najmou si žoldnéře. Sancho Garcés verboval na severu velkého pohoří Auñamendiak, co se rozkračuje od moře k moři. Zrodilo se ze srdce a těla Rudého pána, *Jaune Gorri*. Boky horstva se ježí černými borovicemi, olivové háje si navléklo na nohy. Otvírá dokořán zřítelnice jezer a bělostné štíty cení k nebesům jako žraločí zuby.

S vojskem vyrazil Sancho rovnou na jih k pomezí Franské říše, dobývat na muslimech hrabství Sobrarbe. Dlouhé roky se o luzná lesnatá údolí přetahoval emír ze Zaragozy s křesťany. Kraj vypadal jako spíž, ve které se poštekali loupežníci. Nikde nikdo, podupané střepy. Vítr tam hvízdal na vlky.

* * *

„Hej, mlíčňáku, kterejpak ty jseš? To už náš král neví, jakej potěr by nabral mezi lučištníky? Ale výdrž máš, pochod tě neunaví. A slyšel jsem tě brebentit – přišel jsi z kopců pod Irati, co?“

„Tak. Ale už se tam nejspíš nevrátím.“

Zvídavý kolohnát od pěšáků se chápavě zašklebí. Obličej má pod ryšavými vousy kostnatý, podobaný jako jahoda.

V hrbatém kraji plavých skal a tisových porostů platí nepsaná *fueros*, všichni je dodržují. Hospodářství připadá prvorozenému. Mladším synům přísluší námezdně zabíjet pro mocné pány.

Než opustil domov, ovázal Iranzu Vigilaz kolem své jablůňky za humny stuhu na sedm uzlů a pohladil rozpukanou kůru. Do kapsáře zastrčil střep střešní tašky z rodného domu, s ním čest a jméno rodiny. Druhý z bratří odešel už předloni s drátěnou košilí, kterou zdědil po tátovi; zem se po Danelovi

slehla. Zabili ho? Usadil se? Válčí někde? Kdo ví! Nováčci jsou nejspíš po ruce, ať na ně míří šprýmy společníků nebo zbraň protivníka.

„Na co takový černý vyhlídky?“ Nazrzlý habán se podrbá na temeni. „Mezi vojáky potkáš dost krajanů, aby sis nepřipadal samotinkej. V boji kryje kamarád kamarádu záda, v táboře se rozdělej o vodu i mouku. Akorát špatný je bát se.“

„Horší je nemít o ničem ponětí, ani o strachu!“ Iranzu se prát uměl, máločím se trápil. „Jde o to, nechat si v hlavě rozsvíceno, nenechat se zmást. A když přituhne – hup, rázem všechno stihnout, tlouct kolem sebe vpravo vlevo!“

Jeho nový společník se rozchechtá: „Zelinka nevopeřenej, a ví svoje! Koukám, že ty jsi taky z těch, co by je blesk třeba zabil, ale nepřevrátil.“

Ledva člověk pohlédne do světa, hned aby bojoval. Do smrti ho to nepustí, s tím nikdo nic nenadělá. Takhle to chodí v horách. Čas od času se přihrnou ozbrojení vetřelci. Zaútoč po vlčím, udeř a zmiz, ale nepoddávej se. Jestli země suchem nerodí a stáda chřadnou, je třeba vyrazit na kořistné výpravy do nížiny. Že běží o hlavu? V bitvě stejně dobře jako při pelotě, když tě na smůlu trefí prudký míč.

Iranzu sáhne pod košili, vytáhne na řemínku sluneční znamení vytepané z mědi. Nejstarší bratr mu na rozloučnou zavěsil na šíji *lauburu*. Čtyři listy se protínají středem a nahýbají jeden k druhému od východu k západu. Co paměť sahá, chránivalo Slunce před neštěstím, nemocí i zraněním, možná jistěji než Kristův kříž.

Podobaný čahoun znalecky přikývne: „Jo, dobrej amulet bude potřeba! A pořádný obutí ještě víc než zbraně.“

„Taky mi připadá,“ souhlasí mládenec. „Už druhou neděli pořád jen šlapeme a neděje se nic! Tohle má být válka?“

„Všiml jsem si, že nudou zíváš do dlaní,“ řehtá se na celé kolo nazrzlý pěšák. „Buď rád, kůzlátko, dočkáš se!“

Hned nazítří se navarrské vojsko zamotalo do šarvátky. Iranzu měl oči jako mističky. Toho pokřiku, krve, umírání a hrůzy; zmatek, že nevíš, kam se pustit, před čím uhýbat. Nejlíp se zahrabat pod zem!

Neutíkal, podržel si chladnou mysl a v duši probudil oheň. Vystřílel šípy jako jeho druzi. Střely v černém oblaku pluly nad hlavami nepřátel a střemhlav se vrhaly dolů na kořist. Vzápětí se řady lučištníků probořily a on se ocitl sám uprostřed zápasících. Postrádal štít a meč, vlastnil jen dýku, ale tasil ji. Vyrazil na nejbližšího z nepřátel.

Sličný rytíř v hedvábném šatu se zrovna ocitl na zemi i s koněm, kterému sekerka rozpúlila lebku. Jezdec stěží stihl seskočit; tvář pod přílbicí obalená nachovou šálou potemněla hněvem. V pěsti svíral lehce zakřivenou, štíhlou čepel. Takovou Iranzu nikdy neviděl, vypadala zle jako had. Buďsi! Hbitě bodl Saracéna do hrudi.

Jemný plášť však halil drátěnou košili. Jezdec hekl, vyjel hadím mečem vpřed. Iranzu mžikem uhnul. Přikrčil se a pěkně podomácku podrazil rytíři nohy ve zdobených škorňích. Skočil po něm, jako by chytal divokého králíka. Zalehl soupeře, lokty mu přimáčkl paže a bacil jej čelem do prostřed obličeje. Přitiskl ostří dýky pod válečnickovu čelist.

Muž zachrčel: „*Jainkoarren!*“

Tehdy ucítil Iranzu náraz. Meč zasáhl vak s chlebem, co jej mládenec nosil na zádech. Úkosem zahlédl, že to udeřil rytířův pěší spolubojovník. Mihla se zbroj z kožených šupin a pestře malovaný kruh štítu.

Než sekl znovu, Iranzu zařízl do masa, pustil dýku a skulil se stranou. Rudý proud z jezdcovy tepny vyšlehl, oslepil útočníka. Mládenec zaklesl chodidla za pěšákovy kotníky

a škulbl. Padajícímú nastavil křivou čepel, dosud sevřenou v rytířově chabnoucí pěsti. Břitké ostrí projelo hluboko jako rozpálená lžíce hrudkou másla.

Úzký hadí meč uvízl v těle. Iranzu s ním v zběsilém chvatu cloumal, tahal a opíral se chodidlem, až rozšířil otvor ve zbroji i ránu a zbraň uvolnil. Z Maura vykoukla lesklá, horká střeva v nafouklém chumlu. Sliz a puch, až se jednomu žaludek zkroutí.

Neschováš se, neutečeš, nesmíš zeslábnout ani popadat dech. Teď už víš?

* * *

Zbroje, které mládenec ukořistil, odevzdal podle práva veliteli. Odměnou získal meč a hrotitou, zdobenou přílbu muslimského vojáka. Přežil a pochlapil se. Ale jiné z vojska pobili Zaragozané a pověsili si jejich hlavy ke koňským postrojům. Několik navarrských válečníků neobstálo proti přesile; nechali si uloupit zajatce, které přemohli. Sancho Garcés přikázal strhnout jejich stany, sebrat jim štíty na krmelce pro soumary, a vyhnal je z vojska. Král byl muž tvrdý a rozhodný, tak jako čepel, která mu sloužila.

Ten zvědavý pěšák se jmenoval Egokiňe, přezdívkou *Ostots*, Hrom. Vypadal na loudu, co si otírá nos o rukávy; ale schovával v nich vějiček jako včel. Prošel ledasčím. Sedí, žvýká kus placky, drobký mu padají od pusy, a mudruje:

„Znal jsem chlápka, co měl špatný kukadla. Po bitvě takhle mejlkou uříznul a uvázal k řemeni kebuli svého bratra.“

„Když je někdo mrtvý, je mrtvý. Co mu ještě může vadit? Duši to nepálí, myslím,“ na to Iranzu. „Maurských koní je škoda. U nás se pasou plaví koníci *pottok*, co vydrží směle klusat přes deset kopců a pět řek, ale tihle komoni se nesou jako knížecí nevěsty.“ Hořekovalo mu srdce, když

viděl ta krásná zvířata zmarněná na bojišti nebo při dlouhém pochodu.

„Ještě něco se mi vrtá makovicí,“ broukl pak. „Ten, co jsem ho podřízl... ten hezoun v duhové suknicí a s šátky kolem hlavy, křičel k Božímú smilování. Jak to, že jsem rozuměl?“

Hrom se uchechl. „Je znát, že jsi přišel z vršků. Všade kolem,“ doširoka zamával paží nad hlavou, „skoro každej povídá po našem, *euskarou*. Na musulmanský straně se taky domluvíš jako nic. Číst a psát – všichni svatý věděj, nač je jim tahle moudrost zapotřebí! – umějí arabsky, ale brebentěj křesťanskou řečí smíchanou s jejich slovama.“

Bujaře se plácl do kolen. „Potkáš jich dost z Kristovy víry. Tady zase poshledáš lidi, co vyznávají Alláha. Nic divnýho, žení se to a vdává navzájem. Emír z Tudely je příbuznej našeho krále Sancha. Páni kolem se pasujou a vyměňujou si místa, všechno je to pomíchaný.“

Poposedl a předváděl jako kejklíř na tržišti: „Představ si, že nasmažíš horu *panady*, jedny taštičky z ječný mouky, druhý z pšeničný, v obou nádivka tu z ryby, tu ze skopovýho s cibulkou. Jo, dal bych si!“ mlaskl. „A pak je nazdařbůh přeházíš na dvě mísy. *Ez dago horrelako sarrerarik?*“

Iranzu vážně pokývl, že rozumí: prostě směska.

Nijak ho netrápilo, že možná v boji složil někoho z dávné přízně a snad i křesťana, jen válcícího pod bílými, úzkými praporci s černými klikyháky. Tahy saracénskému písma mu připomínaly pěšinky chrostičích larev v písku bystřiny. Jak nádhernou měli výzbroj! Skvělé zbraně, jemně tkané oděvy, přepych tolika ozdob a šperků, důvtipně spletené vzory výševk či vytepané do kovu a kůže...

Díval se na kadeřavé koruny stromů a snil, jak se vrátí s válečnou kořistí. Určitě mu osud přihraje víc než jen cizácké tretky. Ať si *millares* po otci užívá bratr! Iranzu zabere

pozemek na prašné půdě kolem řeky Duero. Tak dlouho se o ni potýkala knížectví křesťanů a mohamedánů, až teď nepatří nikomu. Nebo spíš obdělá tvrdou a volnou zem v horách, stejně tam páni lákají.

Postaví kamennou budovu s předsunutým patrem a těžkými krovy. Založí vinici, rozmnoží stádo černohlavých ovcí. Stane se pánem vlastní usedlosti se širokou střechou, otcem rodu – *echeco jauna*.

Jednou, až mu naroste šedivý vous a lidé ho budou ctít, Iranzu Vigilaz usedne o svátku kapradí před svým opevněným domem jako *quidaria*, náčelník údolí, a připije si se všemi *sidrou* ze zkvašených jablek.

* * *

Bezmála po stovku let se ubírali zbožní lidé k hrobu svatého Jakuba Staršího v katedrále hvězdného města. Tam, kde poutnická cesta křížila hbitý proud řeky Nive a na ní osadu Bidarray, tyčil se hrad pro válku. Zbudoval ho hřmotný pán Thierry de Laustan se svolením gaskoňského vévody, aby chránil kraj i blízké hranice před útoky z Hispánie i před troufalými sousedy, hrabaty z Toulouse.

Nevlídná, neútluná pevnost, mohutné hradby z rudého pískovce, v nich čtyři obranné věže okrouhlé a vyčnělé. Pátá, hranatá a nízká, se nakročila do nádvoří, aby poskytla vládci bezpečné obydlí. Přebývat na Bidarray je jako léhat na klestí, i když postel stojí v panských komnatách s dřevěným vyložením.

Thierry de Laustan, mocný pán, se zdržoval jen občas, to že sloužil vévodovi. Když přijel, dusal po chodbách, k čeledi tvrdší než kozlí roh, k ženě měkký jako peří. Správce určil dobrého, pozorného jako včelaři bývají, nitka mu neušla;

i statného velitele posádky, co měl síly jako voda na jaře a sám by obrátil v drť desítku jezdců.

Rytířova choť paní Elisenda si nevážila štěstí, že ji Pán obdařil tak skvělým manželem – zato dopustil, že neznala radosti mateřství ani míru v úsudku. Nejraději by cestovala po příbuzných, dávala dobré rady a starala se. Utěšovala se tím, že chovala pěnkaváky a čiperná kavčata, peskovala družinu a na zahrádce mezi valy pěstovala roztodivné byliní.

Bez škapulíře nevytáhla paty za práh. Proti zlým silám dala postavit nad okna, k dymníkům a na hradební korunu hliněné panáčky – strašáky na čarodějnice *espantabruja*. Pod ně pak nechala zavěsit snítky z jeřábu, břízy a sturače. Po každé vichřici a bouřce chodívala a počítala na prstech, jestli to některou neodneslo a hrad zůstal pod jejich ochranou.

Mezi služebnými dívkami *châtelaine* Elisendy žila sirota jménem Brisca. Pocházela z rodu akvitánských zemanů chudších než trnka na mezi. Osud jí odepřel věno, ne však půvab mládí a čistoty. Byla krásnovlasá, svěží a prostá jako holubice. Víc než služka, méně než vdaná žena, do šedin odsouzená k neměnnému údělu. Kdo by se s ní oženil? Pán si ji nevezme, nuzáku ji nedají.

Vřeteno, nit a tkaní, zbytky z hodovního stolu a odpočítané skývy. Dny čeřily svátky, klevety čeledi, řídké návštěvy kostelíku dole v podhradí, na něž se strojila a do vrkočů zaplétala vínek z pestrých stuh. Oříšky radostí a balvany nehod, ochořely ovce, připekli se chleba, purkrabího rozbolely zuby. Zvěsti o životě venku zaznívaly v šelestivé ozvěně, vzdálené jako pohádky z dalekých světů. Ve velkém světě za dosahem Bidarray se svářili králové, létali draci a vznešení páni si ničili drahou zbroj v nekonečných půtkách.

Čeď spávala v roubených přístavcích a po stájích. Brisce se dostalo výsady mít vlastní světničku, malou jako kosí hnízdo.

Za nocí, místo aby plakala do polštáře vycpaného senem, jako by činila každá jiná, otvírala okenici a vyhlížela k horám tak vysokým, že o ně klopytal měsíc. Byla osamělejší než děvče z písničky, co sedí pod lipkou v trávě a nemá si komu postěžovat než ptactvu nebeskému. S kým si povídat, na co se těšit?

Nejvíc ji trápilo, že se kromě na mše svaté jen stěží dostane z hradu. Zvykla si pobíhat po lukách a lesích, ještě když byla dívčička na otcově tvrzi v Baudéanu.

* * *

Malá Brisca čeká, až se matka skloní k bratříčkově kolébce. Odloží vlněný prýmek, který splétá, a vyklouzne ze dveří.

„Paní naše sedmiboletná, kam zase to dítě zmizelo?“

Tráva zvlhla rosou, hladí bosé nohy. A pěkně nahoru, lesy borovic a buků, smrčinami, až k jezeru a výš. Táhne na poledne. Horská planina svítí tisícem květů široko daleko, jako by hvězdy sestoupily na zem, ta nejjasnější plane nad štítý útesů – tvrzi s dřevěnou palisádou zůstala hluboko pod nimi. Dívka si zacloní oči dlaní. Jistě ji volají, hledají, ale ona se brzy otočí k návratu. Jen se rozběhne k oskeruším pod skalami, zamává luňáku, co se mezi oblaky točí jako kejklíč. Pohraje si s městečkem z hlíny, dřívěk a kamení, které tu nechali pasáci koz: tak si krátívají čas.

A že byli šikovní! Zdá se, že někdo kouzlem zmenšil skutečné domy, živé lidi a zvířata proměnil v hliněné figurky. Je div, že drobné sídlo nespolkly deště, nesmetla je nepohoda. Brisca sesbírá ploché kameny, před městečkem vystaví ochrannou zídku proti vichrům. Dokončí a opře se dlaněmi o nízký pahorek, hned pod maličkým valem, který ho ovíjí. Ruce se jí proboří do nory, konce nevidět a z nitra hory táhne chladný dech.

„Co je nahoře, to je i dole,“ praví děvče s popelavě plavými copy. Kdo ví, kde se tu vzalo. Protklo si vlasy kvítím, šat má z jemného lnu a safiánové střevíce. Už ne dítě a ještě ne žena, smavá a něžná líc. Přes otvor pod hradbou z hlíny přeloží zábranu ze širokých lupenů jitrocele.

„Co sídlí dole, najdeš i nahoře – pokud máš čisté srdce.“

Brisca netuší, co tím ta mladičká paní míní, ale když už se tu objevila, jistě si s ní bude hrát, tancovat strání a zpívat si. Jako by si se sluncem házely, zlatý míč putuje sem tam jasnou oblohou, od západu k východu, od jihu k severu, řídké závoje oblaků vlají kolem něj a vítr z rozvernosti cuchá stříbrná stébla travin.

Mladá dáma se zastavuje, ruměná a rozesmátá. Omete ze sukně smítka. Nebe pobledlo, údolí plane soumrakem. Nad skalními bradly zaznívá pronikavý, ostrý hvizd.

„Čekají tě doma,“ vybídně znenadání Briscu. Šikmé černočerné oči se lesknou jako smuteční šperk z gagátu.

„Přijdu zítra,“ nedá se dívčinka. „Postavím si s tebou vlastní hliněné město.“

Šeří se, jen tady vysoko na úbočí stojí světlo jako voda v okřínu.

„Sem zabloudí málokdo,“ řekne paní, „ani všudybylka jako ty podruhé nenajde cestu.“ Skloní se, útlými prsty pročeše travu. V misce dlaně leží čtyři kvítky. Zlatá arnika, čechřice, nachový hvozdík, bílé okolíčky všedobru.

„Spolkni je!“ pokyne. Tak se tváří Brisčina matka, když občas rozdává zeleně plesnivou kůrku, která udržuje zdraví a zahání nemoci.

Brisca pokývne, však je zvyklá; co jiného mohou děti umlsávat, než syrové dárky lučin a hvozdů, sladké bobule, šťavnaté lístky. Slupne květy, hlava se jí zatočí. Mladice odsunula vějíř z jitrocele. Scvrkává se a kulatí, místo roucha

ji halí hustá žlutosivá srst – šup, mizí v noře, jen se kmitne krátký ocásek.

Dívka si protírá zrak pěstmi, je tu sama, samotinká. Nad kuželem hory se vyloupne nehýtek luny a šplhá po vyrudlé obloze.

Když Brisca doputuje tmou k rodné tvrzi, půlnoc se blíží a srpek září jako nově ukovaná čepel na uhelném loži. Vlahý vzduch unaveně trpkne spáleninou.

Možná je to noční mámení...

Přidupal obr, cvrnkl ukazovákem a seskládal její domov na hromádku třísek. Zapálil je a pekl si ovci až do černa.

Tady se přece otvírala brána, tamhle sušila děvečka prádlo, pobíhaly tu slípky a voněla kaše z mléka.

Brisce zarostly paty do pěšiny, brada se jí třese.

„Děvečko moje!“ To musí být matčiny paže, co ji objímají, cítí její drsné dlaně na tváři, ale nevidí ji. Nic nedokáže vidět.

„Od novoluní tě hledáme, od toho dne, co...“ Jak dcerce říct, že si znesvářený soused vybral krvavý dluh? Děvčátku ulpí na rtech slaná rosa. „Panna Maria mne vyslyšela! Myslela jsem, že tě ti hakeni ničemní odtáhli pryč. Kde ses toulala?!“

„Hrála jsem si s *marmotou*,“ odpoví Brisca na půl dechu. Ještě cítí na jazyku kořenitou chuť bylin. „Víš, jak se povídá, že mají království tam nahoře, v bludištích pod srdcem skal.“

Žena se ztrhanými rysy, v plášti okousaném ohněm zlostně mávne rukou. Spravedlnosti a nápravy se nedovolá. Ten živý, jenž přinesl záhubu, se rozkřikne hlučnějším hlasem než mrtvý zeman z Baudénu a jeho vdova. I kdyby ji zázrak přinesl až před krále Franků, z toho, oč přišla, jí nic nevrátí. Báchorky o svištím národu! Míň než ten oharek z jejího domu, co si s ním kutálí kvílivý noční vítr.

„Dceruško, samy jsme zůstaly, Pán nám buď milostiv!“

Horská kotlina se otevřela jako kolébka vytesaná z jaspisu a kostí. Sivé záclony nad ní rozhrnoval vítr a slunce se třpytilo v rtuťnaté říčce, která se dole probíjela mezi balvany. Poledne... Egeria, matka představená z malého kláštera Svatého kříže, nepotřebovala slyšet zvony vrcholícího dne. Zastavila svého koníka, začala se polohlasem modlit a slova sama vzlétala jako píseň. „*Angelus Domini nuntiavit Mariae, et concepit de Spiritu Sancto. Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum...*“

Zrnka růžence z rudého korálu jí protékala mezi štíhlými prsty. Abatyše cítila, jak její srdce okřívá radostí a vděčností k Pánu. Nevadila jí námaha putování ani žár letních paprsků, které pohlcoval plášť z hrubé vlny a černá rouška řeholnic. Hnědák poslušně klusal stezkou a pohazoval hřívou, když ho pohládila po šíji. Těšilo ji, že brzy navštíví věhlasný klášter v Leyre, před stovkou let zbudovaný na svatojakubské cestě. Egeria se s pokorou věnovala svému poslání a úřadu, ale tady, uprostřed kopců a lesů, byla svobodná jako ptačí křídla.

Utěšený výhled přes údolí pod smavým nebem potřísnil nasládlý, dávivý puch – rozlézal se okolím jako jedovatý olej. Zdechlinu postřehla Egeria hned v zákrutě pěšiny, povzdychla soucitem nad ubohým stvořením. Pod borovicí se válel pošlý mezek; jako by člověk v mučivé únavě ulehl naznak, v posledním výdechu poodvrátil tvář a semkl víčka. Truchlivě cenil hřebínek zubů, mouchy pochodovaly po slehlé srsti sem a tam. Jak už to bývá, když zvíře padne a jiní tvorové se na něm přiživí, od posledních žeber dolů z něj zbývaly nahé kosti oblepené smolným příškvarem a zbytky vnitřních tkání jako změť seschlých hadříků a zablácených tkanic.

Egeriin hnědák sebou škulbl a odskočil, hodlaje učinit obrat a vyrazit úprkem pryč. Zručně ho ukrotila otěží, a když stanul na všech čtyřech, poškrábala kohoutek pod hřívou. „Tiše, tiše, malý, je to jen mršina, nic zlého!“

Koník se chvěl a odfrkoval, ale vykročil, ani nemusela sesednout a vést ho. V tu chvíli se mrtvý mezek vztyčil na přední. Pozvedl krk, otevřel živé zraky a sešklebil tlamu.

Učinila znamení kříže a zvolala: „Odstup a spi dál, ve jménu Krista!“

Obluda oplzle vystrčila ohavný šedý jazyk a zachroptěla: „Jsem starší než tvůj bláhový kazatel, co se nechal proklatými Římany připíchnut k trámům! Na mne průpovídky neplatí!“

Tu pochopila, že proti ní stojí Spin de Mul.

Pravila: „Jestliže tu číháš na jiné, nemohu ti v tom zabránit. Pokud jsi tu kvůli mně, není, co bys mi mohl vzít. Protože má duše patří Bohu, nenesu žádné světské statky a na schránce mého těla mi pramálo záleží.“

„Ničemná ženská, jak se opovažuješ mířit na svatá místa?“ chrchlal čaroděj a překvapivě čile se sunul doprostřed stezky. Mouchy z něj odletovaly, jako když vytrásáš plevy ze zrní.

„Monastýr svatého Salvátora v Leyre patří řeholi svatého Benedikta, jejíž nepatrnou částičkou jsem také já, a poutí plním svůj úkol.“

„Myslíš si, že jsi ctnostná a čistá, ale kradla jsi!“ hýkal Spin de Mul, blížil se k Egerii. Holé obratle mu chrastily jako hráčovy kostky. Koník vyplašeně couvl. „Jen pořádně vzpomínej! Brala jsi mince z otcovy pokladnice!“

„Lpěly na nich cizí slzy a pot. Dávala jsem je chudým pro lásku Boží,“ odpálila hbitě. Lepkavě mastný puch sílil, až ovzduší kolem borovice zalézalo do útroh, husté jako žlutě mazlavý hnis. Hnědák poulil oči, boky se mu zapotily úzkostí.

Matka představená, vzpomínajíc na svou práci v klášterním lazaretu, potlačila dávivý kašel a odolala.

„Všichni se mne bojí,“ zaskřípěl Spin de Mul. Sesunul se do prachu pěšiny: „Ty ne?“

Tvář ženy, jež předčasně zestárla a zároveň se vymkla času, přelétl stín úsměvu. „Všechny bytosti na světě mají své bratry a druhy sobě podobné, i štíři a harpyje. Ty ne?“

Udeřil kopyty, až z křemenů na cestě odlétly jiskry. „Nezajímáš mě,“ řekl pak. Pohrdavě se odsunul stranou: „Nemáš co nabídnout, kutňačko. Zmiz!“

Kývla, pobídla hnědáka, jenž si dal záležet, aby obešel tu odporoučnou věc velkým obloukem. Abatyše se otočila v sedle. „Kdyby ti to náš Pán nedovolil, nebyl bys tu,“ zavolala, než zmizela za ohybem stezky.

Vztekle zastříhal dlouhýma ušima. Hloupá mniška! Neměla tušení o temnotách, přes které bloudil až sem...

* * *

Před Sanchem, mladým králem Navarry, líp stáhnout krk do pláště a zacouvat. Za jasného hlaholu trubek vyrážel na pochod a navečer rozbíjel tábor. Pěší družiny a na tři sta jezdců ve zbroji vedl pod žlutým praporcem s hrozivým *Arrano Beltza*, černým orlem. Oháněl se jako velký pes, vpuštěný mezi tlupu divokých králíků. Ti nejstatečnější mu pokoušou uši a dají mu do čenichu. I tak je se štěkotem rozežene a co mu přijde pod zuby, to zakousne.

Jeho protivníkem není ledasjaký emírek v onošeném kaftanu. Mocné království Zaragoza kdysi odolalo samotnému císaři Franků; sílilo a mohutnělo. Od chřadnoucí Cordóby odkrojili pyšnou Zaragozu její muslimští vládci, rod Banú Tujibí. Stejně tak jako mnohým saracénským

velmožům jim v žilách kolovala románská anebo gótská krev. *Muwalladin* z rodu Tujibí vbrzku získali převahu nad knížectvím Huesca, s nímž sdílí západní hranici a víru v Alláha.

Ale co do víry? Připomíná koště, se kterým zametou a pak ho strčí za dveře.

Rozmarně krásné město Huesca rozložilo své území mezi planiny nad Ebrem a podhůří Pyrenejí. Osud se na ně mračí celá pokolení. Emirátem, v němž spolu sídlí mozarabští křesťané, bohabojní muslimové, Židé i baskičtí neznabozi, zmítaly spory se sousedy, rozbroje a nájezdy. Nejhuř uškodila tahanice s Cordóbou. Když sláva córdobského chalífátu opadla, získala Huesca nezávislost – však jen zdánlivou. Zaragoza je příliš výbojným sousedem.

Po léta udržovala Huesca svou moc na jihu křesťanského panství Ribagorza. Teď její posádky v řetězci opevnění pobíjel a zajímal hrabě Giullermo Isárnez, pohledný a bojovný jako pradávni bohové.

Sancho Garcés přinutil Zaragozu, aby opustila své hrady a sídla v Sobrarbe. Malé hrabství pak přičlenil ke své říši. Aby podpořil Giullerma v Ribagorze, král Sancho vyrazil proti Huesce.

„*A judžád salám taht alssáma!*“ Není klidu pod nebesy...

II. ARTASONA

OBLÉHANÍ

„Hodně jsem šmejdil po světě, ledacos pochytil a vyslechnul všelijaký řeči,“ vykládá Egokiňe.

Slunce tančí na vršku nebeské pece, pochodují v prachu a hluku, tak jak je kolem sebe šíří přesun vojsk. Hroma nezastavíš a Iranzu je mu za to rozptýlení vděčný.

„Perou se na tenhle způsob hrůzu pokolení. Souvěrci si mezi sebou dávají do brady, bouraj' si navzájem hrady a stavějí si nový. Pak se křesťani a Saracéni chytanou do křížku, a zase uzavřou spojenství proti vlastním s těma na druhý straně.“

„Co vlastně chtějí?“ vyhrkne Iranzu. Ne že by na tom záleželo!

„Zeptej se jich,“ uplivne si Hrom.

* * *

Jako jarní vody se hrnulo Sanchovo vojsko k Artasoně poblíž rázného toku Cincy. Z opevněného sídla v příhraničí čněl hrad se sporou tvrdou věží. Valy z kamene a palisád, náspy ze zeminy v hrbolaté pláni pod horou Olvena.

„Tuhle *alcazabu* vystavěl jistej Lope ibn al-Tawil, kterej dřív panoval Huesce. Šikula takovej,“ rozpráví Hrom. „Bojoval proti každému, na kom mohl něco trhnout pro svý léno, ať měl víru, jakou chtěl. Jedny šidil vyjednáváním, jinejm se vzpurně opřel.“ Odmlčel se.

„A dál?“ vyzvídal Iranzu.

„Ten jejich saracénskej císař, chalífa, milýho Vlka z rodu al-Tawil odsoudil za buřičství. Ukřižovali ho před branama córdobskýho Alcázarů.“

„Přibili na kříž?“ podivil se mládenec. „Jako Krista?“ Věděl, že se věší a stíná, ale takhle krutá poprava byla pro něj novinka. Dá si pozor, aby se do něčeho nekalého nenamočil!

S potyčkami mocných, zamotanými hůř než kořínky jahodníku, si Iranzu nelámal hlavu. Stačily mu vlastní. Tady tě postaví, tady bojuj proti těm, na které ti ukážou! Chytil slinu jako zrzavý kocour, co se toulá po vesnici až k lesu a hledá, s kým jenom se porve.

„Surovátka jseš, v hovězině zašitej, jakejpak voják!“ krotil ho Egokiňe Hrom. „Obléhání dá víc zabrat než bitevní pole. Jo, dřepíš na zadku a nikam se nemusíš čochtat přes bláto, kamení a prašný cesty. Zato máš míň povětří kolem sebe, jako by tě šoupli do slepičí posady. Je tady ta pevnost, a okolo ní se všechno točí. Oni nemůžou ven a my nesmíme pryč, dokud nebudem vevnitř. Rachot přijde, když to chce některej změnit. Jen počkej, bude hůř!“

Iranzu špicoval uši, ani nehlesl, třebaže si jindy hrál se slovíčky rychleji, než se prosívají obilná zrna. Ani panáku ze slámy by neuniklo, jak se čas a prostor směstnaly do úzkého džbáňku smrti. Dokola bylo vymeteno, venkované uprchli z vyplněných vesnic. Tábor na sebe navlékl plášť z hutných zápachů. Výměšky lidí a zvířat, zjitřené hádky a sváry mezi vojíny, nečisté stonání a čerstvé rány ze šarvátek mezi oblehateli a obléhanými, ze sháněk po jídle. Kdo ví, jak to Egokiňe vyčaroval a kam se s koženým měchem vytrácel, ale on a Iranzu měli alespoň vždycky čerstvou vodu.

Maurské výpady střídalý mocné útoky křesťanů, kteří se pokoušeli zdolat pyšné hradby a bili do nich velkými praky. Strkali do sebe navzájem; přibývali mrtví. Ob den či dva

proti sobě vyjížděli udatní rytíři a vybraní bojovníci sváděli souboje. Hrdinům na obou stranách se nestačily hojit stržené podlitiny i zlá, krvavá zranění, kde kov zbraně překonal kov zbroje.

Král Sancho nechal pod Artasonu dopravit *mangonel*, jímž mistři střelby metali balvany proti hradbám a věži. Velitel hradu Mas'ud ibn Amrus na oplátku poručil na obléhací stroj vrhat zápalné nálože. *Mangonel* odolal kryt kožemi a zasazoval zdivu nemalé škody, avšak pevnost přesto vzdorovala ztečím. Odvážlivci za noci ošetřovali šrámy v opevnění kameny a trámy, vyjmutými z vnitřních budov. Třebaže lučištníci zatím nedostali rozkaz, aby šplhali po žebřících a přisouvali dřevěné věže k valům, i tak na ně zbylo habaděj černé práce: cílili přesně a šetřili šípy.

Každý nový den léčil Iranzua z nemoci útlého mládí. Nepatřil ke slabochům, co se bojí úderu a bolesti, ale nechat si na hlavu lít vroucí vodu a tekutý oheň, a nemoci se bránit ani malíkem? Zatroleně hloupé je to! U nich doma se spotřebuje poslední nahnílé jablíčko a pro zaběhlou slíпку se hospodář odváží sestoupit do rokle. Tady se rozbíjí rozlehlá stavba, co stála spoustu námahy a umu, statní chlapi ztrácejí zbůhdarma životy. A kdyby jen malou část věcí a koní, co berou za své při dobývání Artasony, mohl Iranzu prodat celé a zdravé na trhu, vyživil by svou vesnici na rok.

Přituhovalo, Sanchovi pěšáci se při střetech odhodlaně drali za jezdci; stejně tak lidé z hradu vybíhali na pomoc saracénským rytířům. V čele vždy útočil ibn Amrus, sličný muž v rudém vyšívaném plášti, v přílbici ovinuté černým hedvábím. Snesl se na křesťany jako jarní přívál, jako lovecký jestřáb, a jeho protivníky odnášeli zraněné či mrtvé. A Mas'udův kůň...

Maurští oři pluli na stříbrných kopýtkách, ale grošovany hřebec pána Artasony připomínal mohutnou skálu,

vyrůstající z vrcholu hory. Iranzu by na zvířeti nechal oči. Vsadil by se, že je to jeden z komoňů, které sem za dávných časů přivedli císaři ve zlatých krunýřích. Tmavošedý hřebec se pohyboval s klidnou jistotou, kráčel vznešeně, klusal okázale a zvysoka; vyrážel do trysku, jako se vrhá vodopád ze skály. Ocas a hřívá za ním vlály v dýmavém oblaku. Štíhlé sloupce nohou nesly tělo ladné a mohutné. Pod širokým čelem hleděly velké temné oči, něžné a smělé. Skláněl ušlechtilou, klabonosou hlavu v gestu krásné ženy, lesklý plášť z vlnitých žíní mu visel přes plece.

Kéž by mohl Iranzu polaskat sametové nozdry, poplácat klenutou šíjí, projet se na něm, jen jednou, jedinkrát! Přál si ho ukořistit v boji, ale kmáni se zatím klubčili mezi sebou a rytíři taky tak. Možná až půjde do tuhého a všechno se semele dohromady, jak už jednou zažil? Snil o tom, že jeho šíp protkne ibn Amrusovi hrdlo a král odmění zdatného lučištníka koněm padlého. Dej Bůh, aby zatím toho grošáka s bílou hvězdou nezahubili...

Vznešení jezdci berou koně jako vodu, kterou chtějí vypít. Jsou tu pro jejich sedlo, pro jejich bič a jejich vůli. Pyšní se tím, jak rychlý, silný, statečný je jejich oř, kolik vydrží. Jak cválá udatně bojištěm, třebaže mu čepel kopí servala kůži z hrudi, až jako zástěra pleská o kolena. Jak nese svého pána, byť se z jeho rozřátého břicha hrnou tlusté kličky střev.

Iranzu se modlil za šedého hřebce každé ráno, a večer děkoval Hospodinu a slunci na nebesích, že milý grošák nezůstal kopyty nahoře.

* * *

Podzim probral koruny stromů na výšinách a po vrcholcích hor na obzoru rozlil mléko. Ubývalo zásob v Artasoně,

křesťanské vojsko vyjedlo krajinu. Brzy se bude vařit polévka z kostí a nasbíraných hub. Břicho to naplní, sílu nedá. Navarrský král nehodlal odtáhnout s prázdnou: jeho tažení by ztratilo ostří výhrůžky.

Nechal na *mangonel* zavěsit těch pár zajatců, co získal. Houपालi se tam ve smyčkách provlečených pod pažemi. Zatínali zuby, jen ten nejmladší volal po Alláhovi. Pamplonští se sáпали na opevnění a udeřili na bránu. Znovu přiblížili obléhací stroj k valům – z cimbuří vyletěly střely a živou výzdobu pozabíjely. *Mangonel* bušil do hradeb obří pěští, křesťanští bojovníci dotírali na jejich poničenou korunu. Tam však stály ženy a děti z pevnosti, oháněly se pružnými tyčemi s háky a obracely k nepřátelům podlouhlé nádoby, z nichž stříkal stravující nachový plamen.

Z bran Artasony se vyřítili obránci a v posledním úsilí se obořili na dobyvatele. Avšak jízda těch ani druhých se nemohla rozvinout pro množství kamenů, sloupů a základů zřícených zdí, jimiž krvácel hrad. Iranzu si našel šikovné postavení na nízkém pahorku a právě vysílal šípy na dva maurské válečníky, kteří svorně a postupně zahnali na ústup půl tuctu Sanchových rytířů. Tu spatřil, jak se jezero zápasících mužů a koní vzedmulo a rozpadlo ve vlny.

Křesťané se drali ke vstupu do pevnosti. Saracéni je předběhli. Jezdci sesedli a postavili se i s koňmi do průchodu, živou hradbu zvířat před sebou. Obránci, muži i ženy, co zůstali uvnitř živí, metali na útočníky před branou střely a kamení. Iranzu měl napilno sám se sebou. Prvního z muslimských ozbrojenců, které si vzal na mušku, zasáhl mezi lopatky, druhému prostřelil krk. Než opět sáhl do toulce, nový protivník tady.

Bojiště vyhlíželo, jako když vyklopíš ošatku žouzele: leží mrtvě po zemi, svíjí se, plazí, leze kupředu. Skoro všichni se nahrnuli k průlomů, jen pár se jich hemžilo pod hradbami.

Iranzu v té vřavě nezaslechl dusot kopyt, snad jeho anděl strážný mu zaklepal na rameno. Mládenec se ohlédl. Na zpěněném koni se k němu hnal Saracén v třpytivém pancíři, co se prosekal nejdál a osaměl na okraji bitvy. V cvalu se hluboce sklonil a z pěstí nebožtíka vyškubl kopí, přehmátl a mířil s ním na Iranzua.

Svět kolem zhoustl jako sražené mléko. Iranzu jediným pohybem nasadí habrový šíp na tětivu, natáhne ji prostředníkem a ukazovákem, rozkročí se. Uvolněná tětiva švihne do chrániče předloktí. Střela ubíhá vpřed, točí se a pluje – vnoří se do čela Arabova vraníka. Zvíře padá, jako když vymrštíš balvan. Jezdce pohřbí pod sebou. Iranzu vnímá mužův ostrý výkřik, vidí, jak přemáhá mdloby, snaží se vyprostit, hmatá po zbrani.

Mládenec zaváhal; mohl by ho zajmout. Podle brnění soudě, rytíř byl vznešený muž. Iranzu by zbohatl... Schází čas! Už neviděl rudý plášť Mas'ud ibn Amruse ani jeho zlacenou přílbici. Hrdlo mu zúžila úzkost. Provlékl luk přes hrudník a hnal se k pevnosti. Chumel válečníků u brány se rozplynul, zanechal padlé a vtekl do útrob Artasony. Z ran hradu stoupal černý dým. Když Iranzu doběhl na vnitřní nádvoří, křepčila po něm smrt v tratolištích. Sanchovi vojáci pobíjeli ty z posádky, kteří až doposud odolali, i ženy, i děti – neboť kdokoli z nich jim byl za útoků tvrdým soupeřem. Po dřevěných kostech hradu šplhaly plameny: čilé, rudé, kudrnaté, dlouhé jako vlny ve splavu.

Srdce v Iranzuovi sinalo jako kus rozpáleného železa, když ho pustíš do vody. Kolem dokola se váleli nebožtíci a rozpadaly se trosky, postrkovány požárem. Kam se ztratil tmavý grošák s hřívou z bílého zlata? Kdo si ho uloupil? Rozhlédl se v zoufalství. Zaslechl žalostný řev, který přehlušil ryk umírajícího hradu a hromový hukot plamenů. Prolézaly mezi trámy,

hltaly je, bobtnaly, žár funěl pod chomáči dýmu. Ve zborceném přístřešku uvázl kůň mezi ohňovými prsty. Jeho grošák...

Někdo na Iranzua hulákal. I kdyby se mu do cesty postavil král Sancho nebo sám svatý Petr, odstrčil by je. Odhodil luk a toulec, vlasy skryl kápí, přes dlaně přetáhl rukávy. Vtrhl pod hořící přístřešek, do kouře, hnědé tmy a rudých zášlehů, do puchu spáleniny. Dusil se, téměř neviděl. Horký vzduch rozpálil měděný přívěsek *lauburu* na mládencově hrudi, cítil, jak se mu propaluje do kůže. Dým štípal v očích, už nevěděl, kde se ocitá...

Nárek ho vedl, a kouzlo *lauburu*. Tady! Iranzu silou mocí odsunul doutnající příčku, ležícího koně odvázal od trámce a zachytil za ohlávku. Volal na něj, táhl za uzdu. Grošák se zvedl na kolena. Vykřikl strašně, vymrštil se a vyrazil do nádvoří. Iranzu se držel otěží, letěl a padal a pádil vedle něj. Marně se ho snažil otočit do strany. Srst koni porůznu hořela, jako by měl po těle vrostlé olejové lampy, hřívu a ocas oplétaly stuhy plamenů. Lidé jim uskakovali z cesty.

Srazíme si vaz, prolétlo mládenci hlavou. Stiskl víčka a svalil se hřebci pod přední nohy. *Ušlape mě, uvláčí... Aťsi!*

Stala se podivná věc, grošák zastavil.

Vzápětí na jeho hřbet dopadl hedvábný arabský plášť a Egokiňe dusil plameny. Útěšně ke zvířeti hovořil a nešetřil chválou, odváděje ho z hradu.

Iranzu klusal za nimi: „*Eskerrik asko!*“ Jak víc poděkovat? Nejraději by Hromovi odlomil kus vlastní duše.

„Oběs se za ty díky, chytráku,“ vrčel Egokiňe. „Musel bych spadnout z hrušně, abych si nevšiml, že ti ten tvor trčí v makovici.“ Jsou dvě věci, pro které se chlap zblázní: kůň a ženská.

Jedině oni táhli zpět k pamplonskému táboru. Jiní se hrnuli proti nim a pokřikovali: „Hej, vy dva, už tu herku ani

nemusíte moc smažit, bude rychle k jídlu!“ Kdekdo z vojska probíral všemožné zajímavé zboží v pokořeném Artasoně nebo křečkoval předměty cenné a užitečné po bojišti u hradeb.

„Počkej na mne dole ve vesnici, u toho domu s jabloní na dvoře,“ houkl Hrom a vyrazil mezi paběrkující.

Jen na půl ucha pak Iranzu slyšel, jak jeho druh pokřikuje a dohaduje se a pobíhá sem a tam. Kráčel zrychla vedle grošáka, věděl, že ještě chvíle, a kůň se zhroutí. Kopyta se mu pletla, pohyboval se čím dál namáhavěji. Stěží dorazili k domku, jak Egokiňe povel. Iranzu ještěže pošoupl koně do stínu ke zdi, a bylo po písničce. Hřebec vypadal na umření.

Těžce supěl a chrčivě sténal sevřenou hubou, nateklá víčka přimhouřená bolestí – kdo ví, jestli neprijde o zrak? Hlava mu klesala, po celém těle zely krvavé rudé rány, rozlézaly se bělavé spáleniny a perleťově šedá místa, kde byly tkáně zničeny hluboko do masa. Vlnitá hříva a bohatý ohon se teď podobaly snopkům suchých travin, které sežmoulaly plískanice.

Iranzu se ho nedotýkal, jen šeptal: „Vyléčím tě, dokážu to! Zachráníš se!“

Trvalo to, než přidusal Hrom. Plnou náruč látek a další v chumlu na hřbetě. „Budem toho spoustu potřebovat!“ děl řízně. „Hodně jsem nabral a ještě dýl handloval. A musel jsem se porvat,“ vykládal, zatímco kopnutím otevřel dveře a vešel do stavení. „Přiveď koně sem!“

Po půl krůčcích, s přestávkami dostrkal Iranzu hřebce do domu; obtížněji o to, že kůň byl velký a vchod malý. Z dřív zámožné jizby s kamennou podlahou mnoho nezbylo, vojáci během obléhání odnosili, co jen mohli – taky část došků.

„Tady v pravém rohu dvora je kůží pocákanou blátem schovaná studna, co dává dobrou a studenou vodu,“ hlásal Egokiňe. „To já jsem rozbil a odnesl dřevěný roubení a zakryl

ji. Odtud jsme my dva pili. Vědro visí v jabloňový koruně mezi hustým listím.“ Neodložil svoji kořist, jen přikazoval: „Hnedky zameť kout a dočista ho vydrbej mokrýma věchtama.“

Mládenec div nesebíral čelist po zemi. Uklidil, jak se dalo; zíral na Hroma, který rozkládal tkaniny z turbanů a pláště.

„Samej len a hedvábí. Ty kusy vyšívány kovovýma nitkama nebo podšitý veverčíma kožešinkama by dost vynesly, ale tady by nám byly platný jak lišce střevíce. Tak – a teď skoč pro další vodu.“

Grošák pít nechtěl a nemohl, avšak Hrom ho obložil mokrým, chladivým sukmem.

„Počítám,“ mudroval přitom, „že nechceš, aby chcipl. Škoda by ho byla, má klabonos a velký oči, podle toho se pozná odvážný zvíře. Budu ho muset hojit zevně i uvnitř. Potřebuju pomocníka. Ty to nebudeš – musíš shánět léky a peníze. Ze všeho nejdřív koukej donést sníh, jinak ho otoky udusí,“ mávl paží na severovýchod, tam, kde z třísla hor s bílými štíty vybíhá rozverná řeka Riel.

„Já...“ Iranzu polkl. V jiskřičce času pochopil. To, že zachránil šedého hřebce, je pouhý začátek klubka, které vede bůhví kam, nepochybně mimo všechno, co znal a s čím kdy počítal, mimo život, jaký si vysnil. Jeho *etua*, rodina, domácnost, jeho dům a majetek... Učiní krok ven ze stavení, a nic už nebude jako předtím.

Pokývl. „Najdu měchy na vodu, co nejvíc. V těch sníh neroztaje.“ Ve dveřích se ještě otočil: „Budu mu říkat Leyalá!“

* * *

Balendin rázoval kamenitou pěšinou, která se prodírala svahem mezi ježatým porostem kermesových dubů, nízkých borovic a listnatců. Místo poutnické hole třímal štíhlou

makilu s pádnou hlavicí z rohu a ostře okovanou patkou. Omšelý plášť nedával znát, že si jej oblékl úspěšný kupec.

Vyprodal všechno zboží z koženého vaku, amulety a talismany do posledního. Drobnoucké svitky papíru, potištěné verši z Koránu a opatřené Šalamounovou pečetí. Pár prstenů s gemami, skrývajícími zaklínadla. Starobylé přívěsky, mužské údy ze stříbra, co přinášejí plodnost a zahánějí zlé duchy. Červený korál na ochranu nemluvňat. Drobnůstky z kovů, drahých kamenů a skla: pro štěstí, k pomoci a uzdravení. Do jednoho se proměnily v blahobytné mince, které poschoval v oděvu.

Čím nenápadnější bude, tím bezpečněji se dostane domů... ke své Maite. Ve váčku zavěšeném na hrudi ho hřál dárek pro ženu, která mu dala dva syny – a stále je tak sladká, tak půvabná, „*Draze milovaná*“ nejen jménem, ale oddaností svého chotě. Když Balendin na trhu v Zaragoze zahlédl ten náhrdelník, věděl, že ho musí koupit, i kdyby měl s židovským zlatníkem smlouvat až do soumraku. Na šňůře kuliček jak maličká slunce září sedm tepaných listů břechťanu s rytinami holubic a pávů. Jak se bude vzácný šperk vyjímat na její hebké šíji!

„Smím se přidat, příteli? Ve dvou čas rychleji utíká!“

Kupec se zaškaredil. Cestování je vždycky nebezpečné, raději si každého držet od těla. Tenhle ani nedal křesťanské pozdravení.

Nevraživě pohlédl na muže, který se k němu připojil tiše a samozřejmě jako jeho vlastní stín. Vysoký, mocné plece, černá tunika s rudým lemováním, střevíce z dobré kůže, dlouhá dýka po boku – žádný chudák! Kdo ví, odkud se tu bere, zdejší nebude. Nosí vous, temná hřiva mu nezastřižena sahá k lopatkám. Na sponu podobnou té, která drží cizincův plášť, Balendin ještě nenarazil na krámcích či v dílnách, ani

na žádném oděvu. Soška jezdce je nahrubo ulitá z bronzu a pořádně stará, na to by dal kupec krk. Na trupu koníka se rýsují zlatem vykládané, tenké spirály.

„Noo...“ protáhl Balendin opatrně. „Snad jen kousek tady do Jacy. Ve městě se asi zdržím.“

„Jistě ne dlouho! Nespěcháš s návratem, příteli? Připadalo mi, že bys byl nejraději, kdyby ti narostla křídla. Možná tě pod tvou střechou někdo čeká? Lépe tak, než nějaké povinnosti! Či snad obojí?“

Zlý aby toho chlapa vzal! Balendin zalitoval, že mu nezbyl jediný z talismanů. Rád by odsekl; věty se vtírají, ale cizincův hlas je pronáší s vybranou zdvořilostí.

„Mám rodinu,“ připustil neochotně a přidal do kroku, třebaže hrbolatá stezka příkře klesala z horského hřbetu – hrozilo, že si podvrtné kotník. Kéž by tak mohl ustoupit stranou a předstírat únavu, aby se drzouna zbavil...! Zleva skalní stěna, zprava sráz, obojí vroubí neprostupný, pichlavý *matorral*.

„Bezpochyby jsi doma zanechal mladou choť,“ hladce hovořil jeho samozvaný průvodce. „Jsi šťastlivec, příteli, jestliže s tebou sdílí život žena krásná a počestná.“

Kupec po všetečkovi stříhl rychlým pohledem. Mužova široká snědá tvář zůstala vážná. Světlé oči v ní zářily jako dva safíry.

„Má paní je počestná a pracovitá,“ zavrčel. „Nikdo v celém okolí o ní nemůže říct špatné slůvko. Dům drží v čistotě a pořádku, je zbožná a vyšívá pro paní Arroso, ženu lékárníka v Jace.“

„Á, toho mudrce znám!“ zaradoval se cizinec. „Zkoumá rostliny, které dokážou zázračně léčit. O jeho zahradě se proslýchají úžasné zvěsti... Kéž bych tam někdy mohl vstoupit! Ale to učený mistr Palben žádnému nedovolí!“

Balendinovi se ulevilo, že se hovor stočil do méně nepříjemné zákruty, a tak sestupovali v čilém besedování. Blížili se úpatí vrchu, zelenou pokrývkou křovin tam dole problemskovala hladina říčky... Zahřmělo.

Dlouhý, zlověstný, sílicí rachot hromu a pronikavý praskot, který dral sluch i srdce. Kupec vykřikl: z vrcholu se uvolnil balvan. Směšně a hrůzně odskakoval po schodišti hory, s výbuchy prachu drtil kamenné výstupky. Lámal dřeviny a odrážel se od nich k divokým skokům. Balendin ztuhl jako socha – nebylo, kam se skrýt. Cítil na jazyku hořkost smrti...

Cizinec v černém se pohnul, rychlý jako plamen. Strhl kupce ke stěně a neprostupné křoví povolilo, snad couvl i kámen a přichýlil poutníka.

Hlučněji než tisíc lijavců se prach a štěrk valí bílým vodopádem, keře i stromy se tříští s ostrými výkřiky lámaného dřeva. DUM, DUM, DUM! Balvan se řítí... Kupec, v ústech prach a pod víčky hrůzu, jen úkosem zahlédne cizince, jenž vyskočí vzhůru, jako by vzlétl, zachytí se skalní římsy a vytáhne se výš. Obří kámen se skutálí kolem něj, mine mužovy nohy o půl coulu.

Hukot a skřípění se vzdalují a doznívají, balvan se překulí, zakývá a usadí se na říčním břehu.

Kupec klečel na stezce mezi orvaným listím a sutí, vykašlával prach a sípavě se modlil. Cizinec jen s vlídným úsměvem protřepal svůj plášť potřísněný hlínou.

„Pane,“ vypravil ze sebe Balendin, „spasil jsi mi život a ohrožil svůj. Čím ti to mohu splatit?“ V tu chvíli mu žádný peníz ani dar nepřípadal dost velký, aby neznámému poděkoval.

„Příteli,“ děl jeho zachránce, „jsem rád, že mne osud přivedl k tobě, abych byl nápomocen. Odmítám díky, ale něčím byste mne přece potěšil... Mistr Palben pěstuje ve své věhlasné a tajné zahradě bylinu, kterou mu přivezli zdaleka,

z Východu. Má dlouhý fialový stonek, světle zelené zvonky květů a lesklá semínka. Odstraní horečku, závratí, chudokrevnost a záněty vnitřností, posílí milostné touhy a přivolá zdravý spánek. Přines mi jednu i s kořenem, jenž připomíná mrkev. Snaž se ho nepoškodit, abych ji mohl také rozmnožit!“

* * *

Balendin se s kápí staženou do čela proplétal mezi lidmi v honosných ulicích Jacy. Klopil hlavu a v duchu kvílel. Ve skutečnosti vůbec nemířil sem. Potřeboval se dostat do svého útulného domova v Santa Cruz d'as Serors. Stěží městečko, spíš ves nedaleko odtud, ale s novým kostelem; tak velký a krásný nemají ani tady v Jace. Nechá v něm odsloužit mši, jestli všechno dobře dopadne.

Kupec se chtěl jen zbavit cizince a Pán ho za lež potrestal... Ne, to není Boží dílo, nýbrž ďáblův úskok, že se počestný obchodník má vloupat do cizího obydlí a krást!

Na okamžik zauvažoval, zda by mu lékárník tu cizokrajnou rostlinu nevěnoval. Ach běda, mistr Palben je pyšný na své poznání a vliv. S nikým se nedělí, nesvěřuje se ani své tiché, zakřiknuté ženě, a obejde se bez pomocníků. Šlechtí ho bohatství a majestátní vzhled – pokoru a laskavost dávno zapomněl kdesi pod lavicí.

Nepůjde to snadno, avšak Balendin musí obhájit svoji čest a splnit cizincovu žádost. Teď se neodvažuje k Palbenovu velkému, dvoupatrovému domu s vlečkou obezděného dvora: co kdyby si ho všiml někdo ze sousedů? Počká někde v úkrytu na noc, až pak přeleze zeď. Ale městské brány otevřou až za svítání, a co když ho zahlédne stráž? Slunce klesalo k západu, stíny se natahovaly na špičky a vzduch šedl. Domácnosti chudé i zámožné ožily předvečerním ruchem.

Využije příležitosti... Nevyprávěla Maite, že lékárník skrývá svoji bylinkovou zahradu v uzavřeném zadním koutě dvora?

Balendin s úsilím předstíral, že je nastávající Palbenův zákazník, který směřuje ke vstupním dveřím. Zastavil se však, a místo aby zabušil klepadlem, prosmykl se do boční uličky, uzoučké sotva na rozpětí dětských paží. Z vedlejší budovy do ní nevedlo žádné okno, zato ji plnila bohatá vůně bylin. Kupec odložil plášť i *makilu* na zem a pomáhaje si opěrou protější stěny, vyšplhal na zídku. Připraven skočit do dvorku, překvapením málem spadl: kolem vnitřní zdi se vinuly terásky osázené nejpestřejším býlím. Palben pečlivě využil každou píď stísněného prostoru. Do jižního rohu umístil stříšku, aby choulostivější rostliny chránil před žárem.

Kupec tedy opatrně sešplhal po stupíncích záhonů; oddechl si, když pod chodidly ucítil hladké dlaždice. Vytáhl nůž a sklonil se, aby vyhledal tajemnou bylinu, o níž měl jeho zachránce takový zájem... a jeho zrak zabloudil pod přístřešek.

Zdřevěněl úlekem v krátké době podruhé, s ním i ti dva, co se k sobě nestoudně tiskli pod příkrovem stříšky a soumraku.

* * *

Balendin si nebyl jistý, jestli se stmívá tak rychle, nebo zda mu selhává zrak. Nohy se pod ním podlamovaly, přenášel váhu na svoji bojovou hůl jako mrzák na berlu. Na břeh říčky se dopotácel více méně po sluchu. Zakopl, upadl a modlil se k Bohu, aby už nikdy nemusel vstát.

„Jsi zraněn, příteli?“

Otázka byla věcná a chladná, prostá jakékoli účasti. Cizinec tam stál, ruce založené na hrudi. Balendin ho neslyšel

přicházet. Nebo ho v přítmí neviděl, dokud muž v černém oděvu nepromluvil. I teď ho vnímal pouze jako tmavou siluetu.

„Ne...“ vypravil ze sebe ležící kupec a neobratně se vyškrábal na nohy.

„Napadly tě městské strážce?“ pokračoval neznámý s podivnou neúprosností.

„Ne. Ne.“

„Tak čím je to potom krev?“

Balendin se podíval na svoje ruce, jako by je viděl poprvé v životě:

„Ničí. Vlastně... ničí... Moje žena... čubka nevěrná... zabil jsem ji. Bůh mi pomoz.“

„Zabil jsi je oba.“ Napůl otázka, napůl prohlášení.

Balendin stěží dokázal přikývnout.

„Jednal jsi podle práva,“ pronesl muž rozhodně. „Jedině krev smilníků smyje poskvrnu na cti.“

Balendin na něj chvíli bezmocně zíral, rozeznával vysokou postavu a linie pláště sepnutého na rameni. Měl sto chutí zardousit cizince holýma rukama. Jako by kupci otáčel nožem v ráně. Nikdy Maite nepodvedl, líbal zem, po níž chodila, o všechno se staral, obdařil ji péčí a dostatkem! *Bože! Proč jsem ji musel zabít? Nechtěl jsem... Kdybych nevěšel do Palbenovy zahrady, nic bych nevěděl, všechno by bylo jako dřív! Co řeknu svým synům? Co s námi... co s nimi bude?*

„Zpronevěřila se ti a zasloužila trest,“ slyšel hovořit neznámého v neúplné ozvěně svých vlastních myšlenek.

Ano, podle starých zvyků měl právo na pomstu. Ale to neznamenalo, že příbuzní mistra Palbena nebudou chtít hlavu jeho vraha. Až jej odhalí, jak se bude hájit? Cožpak lékárníka neskolil v jeho domě, do něhož se vetřel? Balendin by nejradši křičel, naříkal a vyl jako zraněné zvíře. Dal by alespoň trochu průchod své bolesti. Ale nemohl. Ne před

těma pronikavýma očima – zdálo se mu, že žhnou bledou nocí jako modré plameny. Co je cennějšího než čistý štít a dobrá pověst? A kdo by chtěl nosit parohy? Ticho jen prohlubovalo kupcova muka.

„Tady je, co jsi ode mne chtěl,” podal svému zachránci trs byliny, zbrocený krví. Měl co dělat, aby mu ji nehodil pod nohy. Kéž by ho byl býval nepotkal!

Cizinec ji přijal.

„Jsme vyrovnáni,” pokývl. „Počkej ještě – ten šperk pro svoji ženu nebudeš potřebovat. Prodej mi ho! Mince ti nyní přijdou vhod.“

Balendin mlčky vytáhl náhrdelník ze záhadří a nechal ho sklouznout do trávy. Otočil se a potácivě vyrazil pryč. Nevěděl, co bude dělat ani kam půjde. Toužil být co nejdál od tohoto místa... od muže, kterého mu bezpochyby vyslalo do cesty samo peklo. Nechtěl jeho peníze.

Cizinec v houstnoucím šeru otáčel mezi prsty vzácnou rostlinu a čekal, až Balendinovy kroky odezní. Pak ji nedbale odhodil do říčky, sledoval, jak se krvavé skvrny rozpíjejí, jak ji proud vláčí do zapomnění. Sebral zlatý klenot a zastrčil ho do kapsáře z jelení kůže. Sehnul se pro Balendinovu opuštěnou *makilu*, sevřel pěst kolem štíhlého dřevce, který ožil. Zkrátil a smrskl se do zmijího těla, stočil se cizinci kolem zápěstí – vzápětí zmizel za náhrdelníkem.

Snědý muž s jasnýma očima se prudce zahalil do pláště. Látko se mžikem pokryla nazrzlou, krátkou, místy olýsalou srstí. Lidská postava se zhroutila do sebe, s praskáním lámáných údů změnila tvar. Ze svěžího porostu na břehu řeky se zvedl mohutný mezek. Hřbet a zadní nohy byly rozhlodané hnílobou, kůže se odchlípovala od masa. Tam, kde se rozpadla, prosvítaly a vyčuhovaly žluté kosti. Do okolí se vyvalil pach rozkladu.

Spin de Mul se vydal na cestu tmou, rychleji než jezdec v plném trysku – bez ohledu na to, že půli těla s odporným šelestěním vláčel za sebou. Měl naspěch. Ještě tu noc hodlal někoho navštívit. Někoho dostatečně zoufalého na to, aby s ním uzavřel obchod.

III. INFERNUKOZUBIA

RUDÝ BÝK

Iranzu hledí k horám na severu Huescy, lidé jim kdoví proč říkají *Katilu*, Číše. Jako by matka země hrozila řadou zařatých pěstí s klouby zbělelymi mrazem... V líném žlutém světle podvečera se zdají blízko. Stačí přichvátnout si a průzračné povětrí samo vynese Iranzua po jejich úbočí.

Chyba lávky, *Katilu* před mládencem couvají. Šeří se, vzduch temní a on stále kluše, břemeno mu tíží ramena. Nezastaví se. Planina se pomalu zvedá, sápe se k nebesům – mocně vyrůstá, vztyčuje se do útesů a křivých stěn. Křoviska Iranzuovi šlehají po lýtkách i pažích. Půda se otevírá trhlinami, kameny skáčou pod chodidla. Sladká krev a slaný pot.

Dech jej pálí v hrdle, láme cestu jako hladový spálenou placku. Zato měsíc nespěchá, prochází se široširou hlubinou, pod ním kraje zavínuté v mlhách. Iranzu šplhá a škrábe se výš, výš. Ticho cinká stříbrnými drátky.

Těžká modř oblohy zprůsvitněla, na prolákliny vystlané sněhem zamrkají předjitřní hvězdy. Dobře, že se mládenec musel drát vzhůru: s nákladem sněhu tak bude jen sestupovat.

Hory si otírají noc z tváří rouškami jitřních par. Daleko pod nimi se třpytí zvlněná pláň se šperky osad a měst.

Čeká jej.

* * *

Iranzu doklopýtal do Artasony, srdce mu hrozilo vyskočit z hrudi – nevěděl, jestli únavou, nebo úzkostí. Vrazil do stavení s pramenem a jablůnkou na dvoře. Zakopl o práh, padl, a těžké měchy nadité sněhem udeřily do podlahy, do jeho ramen a temene.

„To je dost,“ zabručel Hrom. „Poledne už míjí.“

„Kde... je kůň?“ vydechl Iranzu, hrabaje se na všechny čtyři. „Z podhůří... táhl... táhl jsem náklad na smyku... pláštěm přikrytý.“ Při představě, že by to trmácení bylo nadarmo, zatmíval se mu zrak.

Egokiňe kývl palcem do dvora. Probdělé hodiny mu vpálily pod oči černé pŕlměsíce. U studny stál grošák, stříška ze slámy ho chránila před sluncem, na dláždění usychaly kalužinky z obkladů. Mručel bolestí, ztěžka lapal po vzduchu, měl schvácený výraz, víčka bez řas křečovitě semknutá. Teklo mu z nich a z chřípí také. Trup opuchl, hlava naběhla. Všude žluté příškvary, lepkavě lesklé, a zjitřené šarlatové lysiny až do žívého masa. Z hlubokých popálenin prýštila krev. Celý se chvěl.

„Trápí se, ale žije,“ tence řekla postavička v koutě dvora, oděv zmáčený a ruce zčervenalé chladnou vodou. Hrnula se k vakům, odtahala je do stínu. Uchystala v čistém vědru směs vody a sněhu, máčela do ní pásy jemné tkaniny a přikládala hřebci na zubožený obličej. Iranzu by se vsadil, že zvíře tu péči a ošetření přijímá s úlevou.

„*Jainkoari esker,*“ hlesl.

„Bohu poděkujeme, až bude zase běhat,“ prskl Egokiňe. „Až z něj dostaneme jed kouře, kterej spolykal, až ho vytáhneme z horeček a zanícenejch ran, až se zajizví a obroste novou kůží. Pokud tadle zábava nesemele nás.“

„Jak se ti odvděčím?“ vyhrkl Iranzu. Cítil se v tu chvíli, jako když stál za rozbřesku na skalním bradle, pod ním propast a dole se ze stínů protahoval široširý kraj.